

سنکلاخ

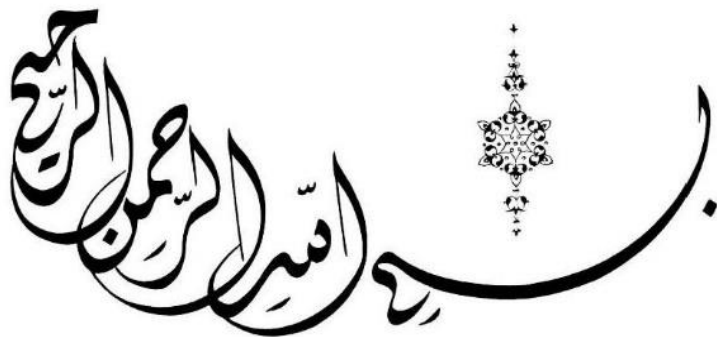
دره

او

معماري

ليکوال: ډاکټر معمار حشمت الله انصاري
په خلیک: کب / کال ۱۴۰۶ لمردي

Ketabton.com

سنگلاخ دره او معماري

.....

ليکي پوهه:

سرليک: سنگلاخ دره او معماري

ليکوال: ډاکټر معمار حشمت الله ،، اتمر ،،

ابډيتور:

د پڅښتنې ډيزان: ډاکټر معمار حشمت الله ،، اتمر ،،

خپرنډوی:

چاپشمبر: ۳۰

چاپ نېټه: کب / کال ۱۴۰۶

واټس اپ: +۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

برېښنالیک:

atmar_hashmatullah@yahoo.com

د چاپ حقوق له ليکوال او خپرنډوی سره خوندي دي، بي اخځ بنووني
تري د گټي اخيستني اجازه نه شته.

سنگلاخ دره او معماري

.....

لړليک

چوپړی

سرليک

- ۱ پختی
- ۲ بسم الله الرحمن الرحيم
- ۳ ليکي پوهه:
- ۴ لړليک
- ۶ سنگلاخ درې ته، د خينو خوان افغان معمارانو د سفر انځورونه
- ۷ تران (پيل، شروع، بريد)
- ۹ د يادښتونو له پاره:
- ۱۰ سنگلاخ:
- ۱۰ نوم:
- ۲۳ جغرافيه:
- ۲۹ غرونه:
- ۳۵ فرعي سيندونه او چيني:
- ۴۵ هوا:
- ۴۶ اقتصادي جغرافيه:
- ۴۶ د څارويو پالنه:
- ۴۷ کرنه:
- ۵۰ باغداری:
- ۵۸ پس منظر:
- ۶۰ سادات حسيني سنگلاخ:

سنگلاخ دره او معماري

.....

- سادات موسوي سنگلاخ: ٦١
- د سنگلاخ هزاره گان: ٦١
- تاريخ او پرمختگونه: ٦٢
- سنگلاخ د شوروي د بريد پر مهال: ٦٤
- معماري ٦٦
١. ترصد گرد برجونه ٦٦
٢. بلندارزونه ٨٤
٣. د اوارو سيمو استوگني كورونه ٨٧
٤. د غرنيو سيمو كورونه ١٢٣
٥. د اوارو سيمو سودا گريز- استوگني كورونه ١٥٤
- سرچينه ١٦٢
- د چاپ شويو كتابونو لېست ١٦٣
- د كار لاندې كتابونو لېست ١٦٨
- د امكان او وخت په صورت كي ١٦٩
- د پختي څټ ١٧٠

معمارانو انځور د سنگلاخ په درې کې

معمارانو انځور د سنگلاخ په درې کې

سنگلاخ دره او معماري

.....

تران (پیل، شروع، برید)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ إِجْلَالًا
لِقُدْرَتِهِ، وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خُضُوعًا لِعِزَّتِهِ، وَصَلَّى
اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ .

بي پایه ستاینه او بی حده مننه، د هغه سپېڅلي ذات نه چې د وجود
مانی او کاینات یې د انساني وجود د تکامل او د انسان له پاره د خپل
سپېڅلي ذات او عبادت د حقیقت له پیژندلو پرته جوړ کړل. هغه د
ذات پوهه، عالي، لوړ او ښکلي نومونه دي، او کائناتو د پیدایښت
یوه حتمي لامل دی. عظمت، د ټولې نړۍ موجودیت، د ناڅاپه څخه
راوتل، حق د رسیدو جوهر په یوه والي کې د اعتراف، تباهی او بی
وسی یوه له لوړو وسیلو څخه دی.

گرانو لوستونکو!

دا ځل می و غوښتل د سنگلاخ پر ښکلا او معماري څه ولیکم او د
خپلو ملگرو، کتابونو لوستونکو او مینه والو سره یې گډ (شریکه) کړم.

زما د کتابونو مېنه وال یوازې معماران او انجینران نه دي، نه باید
اوسي، نوڅکه غواړم ورځ په ورځ د خپلو لیکنو کې توپیر راوړم
چې د هرې ځانگې مېنه وال په کې ډېر شي، دا کار به ما دېته اړ
کړي چې لیکنې مې توپیر و لري او هم به مې مینه وال ډېر شي.

پاکه ربه!

زموږ له پاره خپله لاره بی ستونزې کړه، تر څو موږ له تا پرته بل
څوک و نه وینو او نه یې پیژنو. زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو

سنگلاخ دره او معماري

.....

په وجود کې د غرور نخبه پاتې نه شي او د اسلام د دين له سپيڅلو بنده گانو څخه مو و بولي.

يادونه:

- د نظر ټولو خاوندانو او هغه څوک چې دا کتاب لولي په ډېر درنښت هېله کېږي چې، خپلې غوښتنې او وړاندیزونه د دې کتاب د بيا کتنې له پاره، زما سره گډ (شريکه) کړئ.

Whatsapp: ۰۰۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

په درنښت
ډاکټر معمار حشمت الله اتمر

سنگلاخ دره او معماری

.....

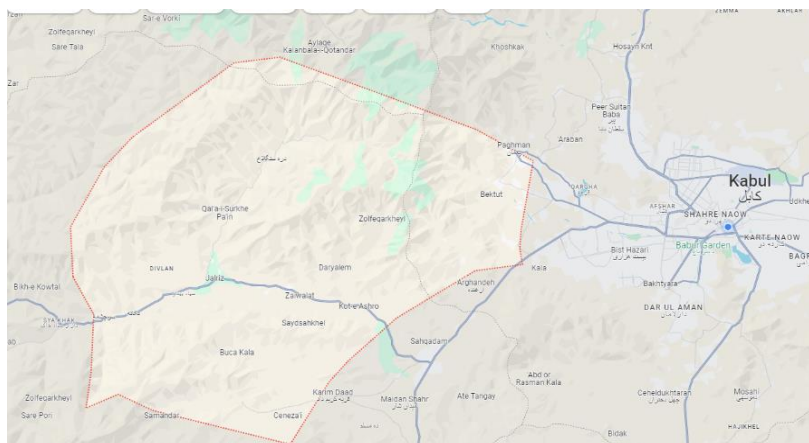
د یادښتونو له پاره:

- - ۱
- - ۲
- - ۳
- - ۴
- - ۵
- - ۶
- - ۷
- - ۸
- - ۹
- - ۱۰

سنگلاخ دره او معماري

سنکلاخ:

غرني دره ده چي د افغانستان د ميدان وردگو په دري كي، د كابل لوبديخ ته ۷۰ (اوي) كيلومتره او د جلريز ولسوالۍ/ بنار شمال ختيځ ته په ۳ (دري) كيلومتری كي پرته ده.

نوم:

د "سنگلاخ" کلمه له دوو کلمو "سنگ" او "لخ" څخه جوړه شوې ده.

لځ معنی هغه ځای، چې د ډبرې سره یوځای شي، دا سنگلاخ کېږي،
چې معنی یې د تپړو ځای او د ډبرې ځای دی.

سنگلاخ ڊبرينه ڄمڪه بال ڪبري، چي په ڪي ڊبري او ماڻي تيري وي
(حسن اميد، ۱۲۳۹).

د فارسي شاعرانو، عرفان، اديبانو او ليکوالانو په خپلو شعرونو او ليکنو کې د سنگلاخ کلمه کارولې ده.

سنگلاخ دره او معماري

.....

د فردوسي په شعرونو کې راغلي دي:

برسنگلاخ و دشت فرود آمدی خجل - اندر میان خاره و اندر میان
خار

خواجه عبدالله انصاري ليکي:

غافل مشو که مرکب مردان مرد را - در سنگلاخ بادیه پی ها بریده اند

د معمارانو سره یوه تصویر د سنگلاخ په غرونو کې

سنگلاخ د لویو شاعرانو لکه سعدي، مولوي، فردوسي، فروخي،
نظامي، خاقاني، جامي او داسې نورو په شعرونو کې د ځمکې او له
ډبرو څخه ډکه ځمکه، شنه، مالګه، ډبرینه او وچه دښته، او نا پاکه
غره په مانا کارول شوې ده.

سنگلاخ دره او معماری

.....

خو ابوشکور بلخي دا د ډبرو د کور په مانا (معنا) کارولي، لکه چې وایي:

من اندر نهان زین جهان فراخ برآورده کردم یکی سنگلاخ

د معمارانو سره یوه تصویر د سنگلاخ په غرونو کې

سنگلاخ هم د هغه کتاب نوم دی چې د نادر شاه افشار سکرتر، میرزا مهدي استرآبادي د امير علي شیر نوایي د اثارو د قاموس په توګه په ۱۱۷۳ هـ - ق کال چې له ۱۷۵۹ میلادي کال سره سمون لري، لیکلی دی.

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

سنگلاخ د فتح علي شاه قاجار، محمد شاه او ناصر الدين شاه قاجار د دورې يو له صوفيانه شاعرانو او خطاطانو څخه هم وو.

هغه د ميرزا سنگلاخ په نوم پېژندل کېده چې په خراسان کې زيږېدلی د نستعليق خطاطۍ ماسټر دی چې د عثماني او مصر په سلطنتونو کې يې له ۲۵ کلونو څخه ډېر (زيات) ژوند کړی او ځان يې د "خراسان لمر" باله.

ميرزا سنگلاخ د "امتحان الفضلة او تذکره خطان" په نوم يوه کتاب په دوو ټوکونو (جلدونو) کې او د "دار جاهير" په نوم يو کتاب پريښی دی.

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د معماران او سنگلاخ غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

جغرافيه:

د سنگلاخ دره د میدان وردگو ولایت په درې کې د کابل لوېدیځ ته او یا کیلومتره او د جلریز ولسوالۍ/ بنار شمال ختیځ ته په درې کیلومترۍ کې پرته ده.

سنگلاخ په ریاضي جغرافیایي موقعیت کې د شمالي عرض البلد په ۳۰ (دېرشو) درجو ۳۳ (درې دېرش) دقیقې او ۴۴ (څلور څلوېښت) ثانیې او د شمالي عرض البلد په ۱۶ (شپاړس) درجو او د ختیځ طول البلد په ۴۰ (څلوېښت) دقیقو او ۴ (څلورو) ثانیو کې شتون (موقعیت) لري.

شاوخوا غرونه یې ۳۰ (دېرش) کیلومتره مربع پورې اړه لري.

د سنگلاخ درې لوړوالی د بحر له سطحې څخه د راکول غره او د هلمند درې د پیل تر منځ په یوه ټکي (نقطه) کې ۳۵۰۰ (درې زره او پنځه سوه) متره او د کرمانج په وچه سیمه کې ۲۷۴۵ متره دی.

سنگلاخ د جلریز ولسوالۍ/ بنار د پنځو ساحو په منځ کې تر ټولو مهمه او خورا نفوس لرونکې سیمه ده، چې د کورنیو چارو وزارت د ۱۹۵۴ او ۱۹۷۳ کلونو ترمنځ د اټکل شوي احصایې له مخې، د ولسوالۍ د ټول نفوس شاوخوا ۲۴٪ جوړوي.

بنار په داسې حال کې چې د سراچه مې ولسوالۍ په سلو کې ۲۰ (شل)، د مرکز جلریز ولسوالۍ ۲۲ (دوې ویشته) سلنه، د تکان ولسوالۍ ۱۷ (اوولس) سلنه او د زیولات ولسوالۍ د ټول نفوس شاوخوا ۱۷ (او ولس) سلنه جوړوي.

سنگلاخ دره او معماري

.....

د افغانستان د کورنيو چارو وزارت او د افغانستان د کرنې وزارت تر ۱۹۷۳ کال پوري د بېلابېلو احصايو او همدارنګه د وروستيو کلونو د مالوماتو (معلوماتو) له مخي په سنگلاخ کې له ۶۰ (شپېته) څخه ډېر (زيات) کلي، کورونه او کلاګانې شتون لري چې له نېکه مرغه په هغو کې ښه بدلونونه، راغلي دي.

د دې سيمو او کلاګانو نومونه په لاندې ډول دي:

ذاکر دره، رست دره، چپه دره، پخنا، سرخ ګلک، د ميرزاخان قلعه، د نادر قلعه، سادات قلعه، دارشوديار، سی قلعه، ابا قلعه، دهان اورمون، بولند قلعه، کوټغ، باغ لیس، سرخ قلعه، لکل خانه، راکول، خوځ کرمانج، تي (زیر) پلانر، ترکمنج، دريسرای، بالاکوه، دریده، سپاه سنگ، سرسنگ، پول شاه (سید شاه خیر الله قلعه، دارومبا)، سرخ قلعه، ملک خېل (کوتي غازي)، دهان قلوک عليا، ملاخيل، لوی قلات، دهان قلات، د تره بازخان قلعه، د شاه عالم قلعه، برج موزال، بالا جوی، ميرسيد علي قلعه، کوتي قره، شاه قلعه، پشته، حصار دره (خواجه مبارک، دولس امامان، شاخ زار) او... سرگردان، قلته پور، ووته پور، فتح علي پسرلی، گيرو، بغلان، سوخته کوتي، سيد ميرزا قلعه، پوستين دوز کوتي، ملک قلعه، حکومت کوته، بالا قلعه، ښکي کلا، علي اکبر کوتي، رجب کلا، تر کلا پوري، د کلا لاندې، معصوم کلا، سيدخېل، اسماعيل کلا، د محمد علي شاه قلعه، اهنګران (د اهنګران دره، سيد مير قل، ليک قل، سنگ پلک، د بقاب دره، برجک کلا، سندر غاری).

د ذاکر دره د سنگلاخ درې په پای کې پرته ده، پرته چې له شپيتو کليو څخه جوړه ده:

سنگلاخ دره او معماري

.....

پشمک، ترشک قل، پياز قل، سيدگي، غورنو، شکر تخت، بکتوت، بغري، تور بند، بدرنگ، سنگ مزار، تتې بدرنگ، پورتنی برخه، بنکته تیره، کرم کوش او د ریل ډبره.

پخوا به د ډاکر دره د کوچیانو له خوا په اوړي کې د مناسبو اوبو او وابښو سرچینو د شتون له امله کارول کېده او په بدل کې به یې ځایي خلکو (د سید شاه قباد ولي ژوندي پاتې شوي کسان) ته یوه اندازه د غره د تاوان په توګه ورکول کېده.

دا بهیر تر اوسه هم دوام لري.

ځایي خلک په دې اند دي، چې د غرونو د راوتلو مسئله او د سیمې له طبیعي زېرمو څخه د کوچیانو له خوا د استفادې له امله دغه زېرمې له منځه تللي او په دې سیمه کې د ډبرو سیلابونو د راوتلو لامل هم شوي دي.

په ۱۳۵۳ کال کې او د داوود خان د واکمنۍ پر مهال خلکو هڅه وکړه چې د کوچیانو له خوا د طبیعي زېرمو د کارولو او د هغو زیانونو له امله چې د ولسوالۍ د ولسوال/ والي له خوا ورته رسېدلي وو، سیمې ته د دغو قومونو د راتګ مخه ونیسي.

سیمه او د ۱۲ (دولس) محلي خلکو د خپلو او زنداني کېدو لامل شو.

له دې پېښې وروسته د سنگلاخ خلکو د وردګو د چوک ولسوال/ والي ته شکایت وکړ.

خو په ۱۳۵۴ کال کې یې د کوچیانو په ملاتړ او د ځایي خلکو له اعتراضونو سره، سره د ډاکر دره د اوبو او وابښو لرونکې سیمې یوه لویه برخه ورته برابره کړه.

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ کلیو او غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ کلیو او غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ کلیو او غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ کلیو او غرونو انځور

د سنگلاخ کلیو او غرونو انځور

غرونه:

سنگلاخ، د میدان درې ښی خوا ته تر ټولو لویه فرعي دره، د جلریز ولسوالۍ/ ښار مرکزي سیمې شمال ختیځ کې موقعیت لري. د جلریز د مرکز شمالي څنډه، د خروټي له پورتنۍ سیمې وروسته، د سنگلاخ درې پیل، گڼل کېږي. د سنگلاخ دره په پیل کې د اهنگرانو سیمه ده او په پای کې د ډاکر دره ده.

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ کلیو او غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ کلیو او غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ کلیو او غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

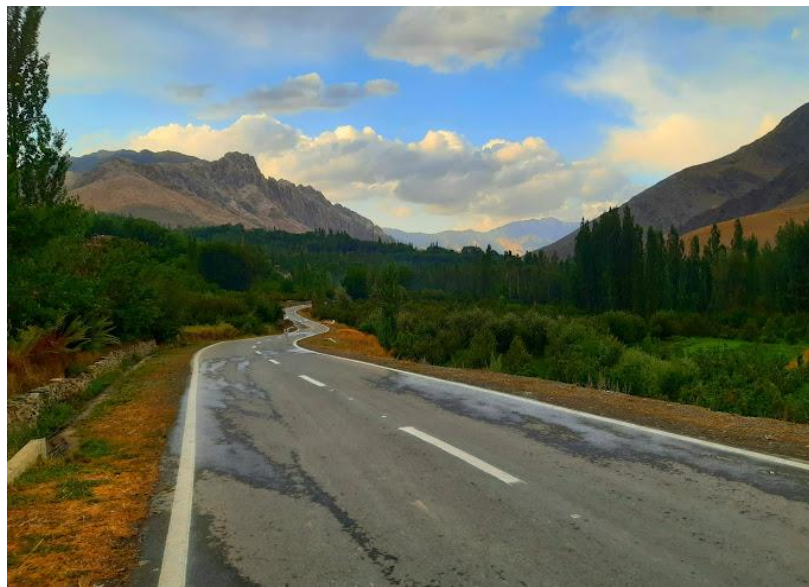
د سنگلاخ درو او غرونو انځور

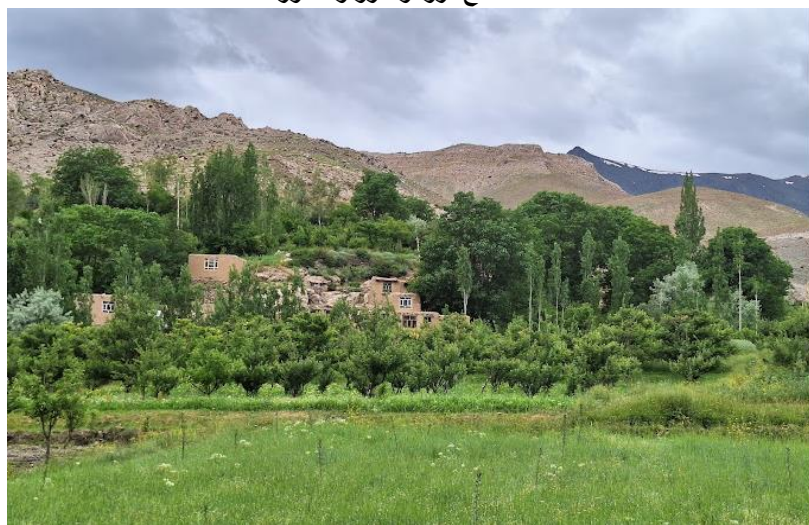
د سنگلاخ درو او غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درو او غرونو انځور

د سنگلاخ درو او غرونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د ذاکر درې په پای کې د پغمان د غرونو لړۍ د کابل ولایت له پغمان او شکر درې څخه سنگلاخ، د پروان ولایت د شیخ علي په ولسوالۍ کې واند او قطندر او د میدان وردگو ولایت د میدان په دره کې کوه خمار سره، جلا کوي.

د پغمان د غره یوه برخه چې د سنگلاخ او پغمان د درې تر منځ پرته ده، په سنگلاخ کې د ذاکر غره په نامه یادېږي. دا غر په ټولو موسمونو کې واوره لري او تر ټولو لوړه څوکه یې د "تخت ترکمان" په نوم یادېږي چې د بحر له سطحې څخه ۴۶۷۲ متره لوړوالی لري.

د سنگلاخ مشهور غرونه په لاندې ډول دي: د ذاکر په دره کې د ذاکر غر، د رست دره، په اورمون کې د دارشودیار غر، په سرخ قلعه کې د قطع غر، په سرخ قلعه کې د لکلخانه، په اورمون کې د کفتر خانه او بتک غر، د رخول غر (سر) هلمند د آسیا غر، کرمانچ غر، د دارسرای غر، سیاه گرځ غر، د قلات غر، سینګ کلان غر، زنبورک غر، د اهنګرانو غر.

فرعي سیندونه او چیني:

د "قطاغ" سیمې څخه د سنگلاخ اصلي سیند تل اوبه لري، مګر اندازه یې په مختلفو موسمونو کې توپیر لري.

د پسرلي په لومړیو کې، کله چې واوره ویلي کېږي او ډیر باران وي، سیند له پای څخه د سنگلاخ تر پیل پورې له اوبو ډک وي، چې په تېزۍ (زور یا شدت) سره د میدان دره ته بهېږي.

دا موسم د سیلاب موسم بلل کېږي، چې معمولا د سیند دواړو غاړو ځمکو ته، زیان رسوي.

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درو یوه سیند انځور

سنگلاخ دره او معماری

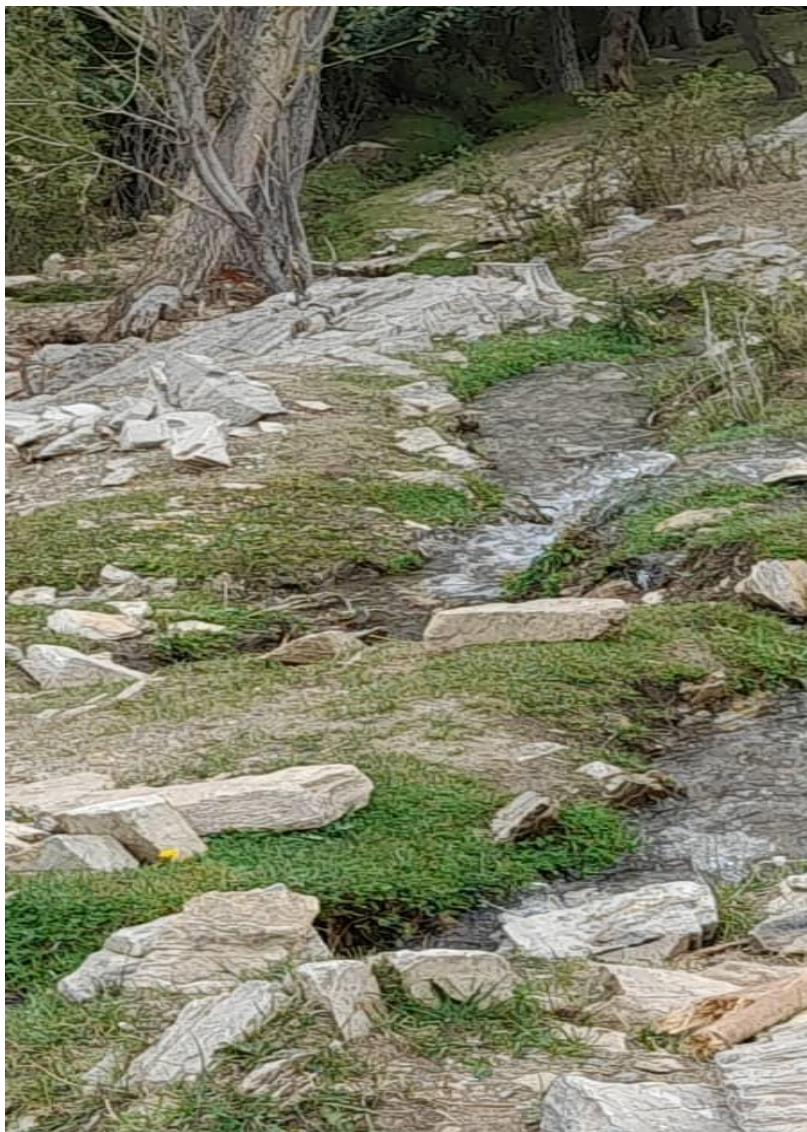
.....

د سنگلاخ درو یوې چینی (چشمی) انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درو یوې چینی (چشمی) انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درو یوې چینی (چشمی) انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درو یوې چینی (چشمی) انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درو یوې چینی (چشمی) انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درو یوې چینی (چشمی) انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درو یوې چینی (چشمی) انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درو یوې چینی (چشمی) انځور

ځینې کلونه ویجاړونکي سیلابونه کړوندي، باغونه او د تیرو سړکونه ویجاړوي او لږې ځمکې لرونکي خلکو ته، ډېر زیانونه رسوي.

د هملند/ وری او غویی/ په دوو میاشتو کې د سیلابونو له موسم وروسته، په نورو میاشتو کې د سنگلاخ سیند اوبه له کوچنیو او لویو چینو څخه چې د اصلي درې یا د هغې په فرعي دره کې شتو ن(موقعیت) لري، چمتو کېږي.

د حصار په دره کې د سورک قلعه او خواجه مبارک د "قطاع" او "تی سینګ" د چینو اوبه د سنگلاخ سیند د اوبو اصلي عرضه کوونکي دي.

د مهمو سیندونو او مشهور سنگلاخ چینو نومونه په لاندې ډول دي:

د قطاع له چینی څخه د کاریز ستور خانه، د تی سنگ پسرلی او د برمنج پسرلی په سرخ کلا کې، دسرای آبشار، د حصار په دره کې د

سنگلاخ دره او معماري

.....

خواجه مبارک پسرلی، په گردنه کې د فتح علي پسرلی او د قلات په غره کې د یحک پسرلی دی.

هوا:

سنگلاخ دره د اقلیم له پلوه د الپین تونډرا او سټیپ سیمو ترمنځ موقعیت لري.

په دې درې کې د لمر د وړانگو زاویه د اوړي په پیل کې شاوخوا ۷۶ درجې (د چنګاښ میاشت) او د پسرلي په پیل کې شاوخوا ۳۰ درجې وي.

له همدې امله، ډېرې هوا په اوړي کې معتدله او د پسرلي، مني او ژمي په لومړیو کې سره وي.

په سنگلاخ کې تر ټولو لوړه تودوخه له صفر څخه ۴۰ درجې پورته او تر ټولو ټیټه درجه تر صفر ۲۰ درجې ښکته ده.

د سنگلاخ دره د ځمکې له پلوه ډېره ټیټه ده او شته ځمکې په اصل کې د غرونو دښتې وې، چې د وخت په تېرېدو سره په کرنیزو ځمکو اوښتي (بدل شوي) دي.

له همدې امله، ډېرې ځمکې او باغونه یوه شان (همغري) نه دي، د ډبرو ټوټې او په کافي اندازه خاوره نه لري.

له دې سره سم، مناسب او معتدل اقلیم سنگلاخ د هر ډول نباتاتو، وایبو، حبوباتو او همدارنګه د هر ډول میوه لرونکو او غیر میوه لرونکو ونو د ودې له پاره مناسب کړی دی.

د سنگلاخ ډېرې خلک له ۵۰۰ تر ۱۰۰۰ مترو پورې ځمکه نه لري او دا سیمه د صفر پر لور د بدلېدو په حال کې ده.

سنگلاخ دره او معماري

.....

اقتصادي جغرافيه:

سنگلاخ د خپل طبيعي جغرافيايي له امله په عمومي ډول د کرنې، څارويو پالنې، باغداری، د کبانو، کښت او د مچيو پالنې له پاره مناسب دی.

د څارويو پالنه:

د سنگلاخ غرونه د مناسبې اندازې اوربښت او د دوی په ډیرۍ درو، فرعي سیندونو کې د اوبو شتون له امله د هر ډول درملو او غیر درملو خوراکي بوټو، اغزیو، بوټو او واښو د کرلو له پاره لیاالتیا لري.

دا ظرفیت د وخت په تېرېدو سره د نا مناسب او بې توپیره کارونې له امله له لاسه ورکړي.

د ځایي خلکو په وینا، پاتې سرچینې د نورو سیمو لکه ارغندي، میدان او جلال اباد د قومونو له خوا کارول کېږي، چې د کوچیانو په نوم فعالیت کوي.

د ځایي خلکو د څرگندونو له مخې، له سیمې بهر خلک په خپله د غرونو او وروڼه سوځوي او د هلمند له طبیعي زېرمو او سنگلاخ غرونو څخه تېل ترلاسه کوي.

غوري د ترکی کلمې له غوري څخه اخیستل شوی چې معنی یې تړل او ساتنه ده.

سنگلاخ دره او معماري

.....

کرنه:

څو لسيزې وړاندې کرنه د سنگلاخ د خلکو د اقتصاد اصلي ستنه وه، سره له دې چې کرنيز محصولات د ډېرو کورنيو د کلني لگښت له پاره بسنه نه کوله.

په لومړي سر کې غنم، وربشې او لوبيا د سنگلاخ اصلي کرنيز محصولات وو، خو د تېرې نيمې پېړۍ په اوږدو کې، کچالو د سنگلاخ يوه ستراتيژيکه محصول شو، چې له سيمې په تېره بيا له کابل ښاره بهر، پلورل کېږي.

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ یوې سیمې کرنې انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ یوې سیمې کرنې انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

باغداری:

د اوبو د زیاتوالي له امله په سنگلاخ درې کې تل هر ډول ونې شتون لري.

د مېوې ونې لکه توت، آلبالو، منې، زردالو، بادام او چارماغ (چهار مغز) په دې درې کې اوږد تاریخ لري، په پخوانیو وختونو کې په دې درې کې انځر او انگور هم کرل کېدل.

د انگورو ریښې له وچې کرمانڅ څخه تر لاسه شوي او تر څلویښت کاله وړاندې د قلات د غره په لمنو کې د انځر یوه ونه وه، دا په ډاگه کوي چې په سنگلاخ درې کې هوا، یو وخت گرمه (توده) وه.

په تیرو لسيزو کې خلکو د منو او زردالو د باغونو په جوړولو لاس پورې کړی او ځینې ځمکې یې په باغونو بدلي کړې دي.

سنگلاخ په افغانستان کې د منو او زردالو یوه له مهمو تولیدونکو څخه دی چې محصولات یې پاکستان ته استول کېږي.

اوس مهال د سنگلاخ د خلکو له پاره ځینې غرنی او ساده محصولات گټور دي، چې عبارت دي له:

رواش، کچالو، منې، زردالو، چارماغ (چهارمغز) او د بوټو او جونیپر ونې.

د کب او مچپو پالنه هغه کاروبارونه دي چې په سنگلاخ کې گټور دي، خو تر اوسه دې کاروبار ته کومه خاصه پاملرنه، نه ده شوې.

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې يوې سيمې باغ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوې سیمې باغ انځور

پس منظر:

سنگلاخ دره له پخوا راهیسې شتون او د سوداګرۍ او زیارتونو کاروانونو له پاره د تېرېدو لاره ده.

د دې درې په بېلابېلو (مختلفو) سیمو کې د څار برجونو نښې د اسلام څخه مخکې دورې کې د کاروانونو حرکت په ګوته کوي.

همدارنګه د ژوند بنسټیز وسایل لکه د پوتکي ټوټې او د انګورو ریښې چې خلکو د "وچه کرمانج" په سیمه کې د خټو له کیندنې څخه تر لاسه

سنگلاخ دره او معماري

.....

کړي دي، په دې سيمې بيا په تيرو وختونو کې د انسانانو شتون په گوته کوي.

له ۱۳۵۸ څخه تر ۱۳۷۵ کال پورې په افغانستان کې د کورنيو جگړو پر مهال سنگلاخ دره د افغان مجاهدينو د کاروانونو تېرېدو لارې بېرته پرانيستل شوې.

د دې درې له بېلا بېلو (مختلفو) سيمو څخه به د مجاهدينو کاروانونه راتلل او تلل.

د سنگلاخ دره د مجاهدينو د تگ راتگ مهمې لارې دا وې:

د ذاکر دره د پغمان دره، کين درې لاره قطندر ته، د راکول او ترکمانج لاره د هلمند دره، سرخ دره، ترکمان دره، بهسودو؛ او د اهنگران دره، لکلخانه او دارشوديار لارې په ترتيب سره د زيارت دره او د ميدان دره کې د کوهين خمار دره.

د هغو قومونو او قبيلو د ځانگړتياوو په اړه معلومات نشته چې له اسلام څخه مخکې په سنگلاخ کې اوسېدل، خو دا يقيني ده چې د سنگلاخ اوسيدونکو د دې درې په تېره بيا د جلريز او ميدان درو کې ميشتو خلکو سره مشترکات درلودل.

دا مشترکات د افغانستان د خلکو تر مسلمانېدو وروسته مذهب او ژبه وه، د دې سيمې د خلکو ژبه له پيله درې (فارسي) وه او له هغه وخته چې دا دره د سنگلاخ په نوم مشهوره شوه، اوسيدونکي يې فارسي، شيعه او اکثره يې د سادات له قبيلې څخه وو.

دا مهال د سادات حسيني قوم د سيد شاه قبا له اولادې څخه دي، خو د دې درې د ننه او بهر، د سنگلاخ اکثريت خلک جوړوي.

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سادات حسيني تر څنگ د ساداتو يوه بله وړه قبيله چې د سيد شاه خيال الله د اولادو په نوم يادېږي او د سنگلاخ هزاره گانو څو کوشنې قبيلې په دې دره کې د ننه او بهر ژوند کوي.

همدارنگه د سادات حسيني کوچنۍ لور چې د شاه صالح د ورور شاه صالح له اولادونو څخه يوه ده، هم په سنگلاخ کې اوسېږي.

سيد شاه قبا ولي که څه هم مدرسي او درسي زده کړې يې نه وې کړې، خو يو دروند، پرهېزگار او باعزته انسان و، د سيمې د مسلمانانو په منځ کې يې ځانگړی ځای درلود، ځکه د ده په مقبره اوس هم گڼ شمېر زيارت کوونکي ليدل کېږي.

سادات حسيني سنگلاخ:

د سادات حسيني سلسله د سيد شاه قبا ولي او د هغه د ورونو په ځانگړي ډول د شاه ولي او شاه شريف له نسب څخه ده.

د سيد شاه قباد ولي ډېری (زياتره) اولادونه په سنگلاخ کې دي، خو زياتره يې د افغانستان په شمال او مرکز کې پراته دي.

لکه څنگه چې د سادات پلار "سيد خديجه شاه" د "تنګی دهان خاکريز" د ترکمان په دره کې له سنگلاخ څخه الټه (هلهته) تللی و.

د دايميرداد زياتره سادات د سيد شاه قبا ولي او سنگلاخي له اولادې څخه دي او د موچي، بيانات او قل گردې په سيمو کې اوسېږي.

د سنگلاخي نسل سادات هم په "قلخش" کې شتون لري او د "جو قول دره ميران"، "باغ لنگا" او "خاک اگاه" سادات د سيد شاه قباد ولي له اولادې څخه دي.

سنگلاخ دره او معماري

.....

سادات موسوي سنگلاخ:

د سنگلاخ درې کې له پېړيو راهيسې د سيد شاه خيرالله اولاده هم اوسېږي.

د سيد شاه خيرالله زامن سيد محراب شاه، سيد زرین شاه او سيد محمد خان په نومونو د سيد شاه فيروز خان، شاه نواز خان او شاه جعفر خان په زمانې کې د سيد شاه قبا ولی له اولادې څخه په سنگلاخ درې کې اوسېدل.

سيد شاه خيرالله د نړۍ د شيعه گانو اووم امام، امام موسی کاظم زوی سيد ابراهيم له اولادې څخه دی.

د سيد شاه خيرالله په اولادونو کې د ستر آيت الله، سيد مير علي احمد حجت (رح) يادونه کولای شو چې د افغانستان د پخواني پاچا، شاه ظاهر د واکمنۍ پر مهال د شيعه احياء غوښتونکی او همدارنگه د هغه ورور علامه سيد کاظم بلبل، عرفان او معاصر شاعر و.

د سنگلاخ هزاره گان:

سنگلاخ هزاره گان د دې درې پخواني اوسېدونکي دي.

د سنگلاخ د ځايي خلکو د شفاهي روايتونو له مخې، چې د څېړونکو له روايتونو سره سمون لري، د ميدان د وادي له نهر فولاد څخه تر سياه خاک پورې پخواني اوسېدونکي هزاره، تاجک او شيعه سادات وو.

سنگلاخ دره او معماري

.....

د میدان دره د ملاخیل له سیمې څخه تر محراب پله (پول) پورې د ساداتو په سیمه کې وه، په دې سیمې کې تاجکان او هزاره گان هم په جلیز او زمري سیمو کې اوسېدل.

په هغه وخت کې د سنگلاخ په دره کې د "دای میرک" په نوم یوه کس له اعوان او انصارو سره اوسېده.

هزاره گان په سنگلاخ کې د قل درې حصار، اهنگران او فاندې په سیمو کې ژوند کوي.

د حصار درې هزاره گان له څلورو قبیلو څخه جوړ دي چې عبارت دي له:

دیمیرک، نور احمد، سعدالله او جمعه.

تاریخ او پرمختگونه:

د سنگلاخ پېښه د یوې درې په توګه چې درې ولایتونه میدان وردګ، کابل او پروان سره نښلوي، له یاد شویو ولایتونو سره تاریخي اړیکې لري.

د سنگلاخ تاریخ په ځانګړي ډول د میدان درې له تاریخ سره مستقیمه اړیکه لري او د دې پرمختګونو څخه اغیزمن شوی دی.

د میدان درې تاریخي، ټولنیزې پېښې، پرمختګونه او په وینا یې د دې د سنگلاخ درې پرمختګونه د بیلا بیلو دلایلو له مخې نه دي ثبت شوي ، د مطالعې، څیړنې له پاره لږ اسناد او سرچینې شتون لري.

سنگلاخ دره او معماري

د هغو نظرياتو له مخې چې ځينو څېړونکو تر اوسه وړاندې کړي دي، تر ۱۷ غبرگولي، پېړۍ (۱۱مه هجري لمريز) پورې د میدان وردگو او د میدان د درې پراخې سیمې په عمده توګه هزاره ګان اوسېدل او خلک یې فارسي ژبي وو.

البته د میدان درې په ځینو سیمو کې له پخوا راهیسې تاجکان اوسېږي او اوس هم شتون لري لکه جلریز، تګین، کوهین خمار او ځینو نورو سیمو کې.

د وردگو په چوک او د چوک یوې برخې کې د پښتنو له تدریجي واکمنۍ وروسته ساداتو، شیعې ګانو او د هغوی د هزاره ګانو د چوک لویه برخه له ملا خېلو څخه تر پل محراب پورې، تر پنځلسمې میلادي پېړۍ پورې کنټرول کړه.

پښتني قومونو په تدریجي ډول د ګڼو بریدونو په پایله کې پاتې برخې ونیولې او سادات او هزاره ګان یې د پښو لاندې کولو ته اړ کړل.

په کندهار کې د هوتکیانو د محلي واکمنۍ پر مهال د خروټي پول سرخ میدان قوم د نورو قومونو په همکارۍ د سنگلاخ د نیولو له پاره حرکت وکړ.

د سنگلاخ په درې په پیل کې کلکه (سخته، خونړۍ) جګړه پیل شوه او یرغلګر پوځ چې د سنگلاخ د سیمه ییزو ځواکونو په پرتله زیات شمیر او مجهز وو، هغه سیمې ته چې اوس د خروټي په نوم یادېږي، پرمختګ وکړ او هغه یې ونیوله.

وروستی ځل د خمرې خېلو کوچیانو د غلجۍ له قوم څخه د میدان او میدان وردگو د پښتنو په ملاتړ د سید شاه فیروز خان د لمسی په وخت

سنگلاخ دره او معماري

.....

کې په ۱۷ مه پېړۍ (۱۱ مه هجري لمريز کال) کې د يوه ستر لښکر سره پر سنگلاخ بريد وکړ.

د سيد شاه قبا ولي د سيد شاه فيروز خان ورور سيد شاه نواز خان د دې بريد په وړاندې مقاومت وکړ کله چې کوچيان له څو تنو سره د اهنگرانو سيمې ته راغلل او و وژل شوو.

کوچيانو د شاه نواز خان سر پرې کړ او له ځانه سره يې بوتلو.

سيد شاه فيروز خان د خپل ورور شاه نواز خان د غچ اخیستو له پاره پاڅون وکړ او د بهسودو د «يورد» په سيمې کې د «رامه تيله» په ميدان کې له غلجيانو سره جگړه وکړه، هغوی ته يې ماتې ورکړه او د افغاني رسمونو له مخې يې د تاوان جبران په غاړه واخيست.

د کوچيانو له ډلې يې شاه فيروز خان ته يوه لور ورکړه او ژمنه يې وکړه چې له دې وروسته به له ډبرينو غرونو (سنگلاخ) څخه د څرخايونو په توگه کار نه اخلي، پرته له دې چې د دې په بدل کې "فديه" ورکړي.

سنگلاخ د شوروي د بريد پر مهال:

سنگلاخ دره چې ستراتيژيک موقعيت لري، پر افغانستان د شوروي اتحاد د يرغل پر مهال ډېر زيانونه واوښتل.

په ۱۳۶۴ او ۱۳۶۵ کلونو کې د پخواني شوروي ځواکونو پر دې سيمې خپل تر ټولو سخت بريدونه وکړل.

سنگلاخ دره او معماري

.....

د پخواني شوروي پوځ له ۱۹۸۹ څخه تر ۱۹۹۸ پورې د سنگلاخ په درې کې دوه ويشت ځله بريدونه وکړل.

د دې ډول پراخو بريدونو تعدد د سنگلاخ درې اهميت بڼي.

په دغې مودې کې يوازې د امام حسين (رض) په اډې، او ه ځله هوايي حملې وشوې چې د کرمان په وچه سيمه کې چې دغه اډه وه په بشپړه توگه، ويجاړه شوه.

د امام حسين (رض) په قرارگاه کې له ۴۶ څخه زيات جنگيالي او کسان ووژل شول.

سل تنه زخميان شول او ۶۰ کورونه، درې جوماتونه او يوه حسينيه ويجاړه شوه.

د سنگلاخ په نورو سيمو کې هم گڼ شمير کسان مړه او ژوبل شوي دي.

په دې درې کې د ځمکو د غاصبينو شتون يوه له هغو پيښو څخه ده چې ښاغلی غبادي "بيچه پشان" په دې برخه کې ريکارډ لري.

سنگلاخ دره او معماري

.....

معماري

په سیمې کې د اصلي معمارۍ مواد (مصالح) ډبره او خټه ده، کومه چې نږدې یا ځایي سیمې نه راوړل او بیا کارول کېږي.

خاوره یې زېړ بخوني او په ترکیب کې د کوشنیو تیرو پارچې شتون لري، مونږ کولای شو په لاندې انځورونو (تصویرونو) کې یې په ښې توګې لیدلی شوو.

په سیمې کې لاندې ډول معماري لیدل کېږي.

۱. ترصد گرد برجونه

د ځینو خلکو په وینا د کاروانونو د لارښوني په موخې د غونډیو په سرونو، د پخسو برجونه لیدل کېږي، چې په پلانونو کې گرد (دایروي) دي.

د برجونو تاداونه (تهداونه) د غرو ډبرو نه، جوړ شوی چې سور یې تر ۱۲۰ (یو سل او شل) سانتیو پورې رسېږي.

دا تاداونه پر دوو برخو وېشل کېږي:

۱. ځمکې لاندې تاداونه چې د سیمې خلک ورته غرقه وایي کوم چې ژوروالی یې تر ۸۰ (اتیاوو) سانتیو نه ډېر دي.

۲. ځمکې پر سېره چې د سیمې خلک ورته کرسی وایي کوم چې لوړوالی یا اوچت والی یې تر ۸۰ (اتیاوو) سانتیو نه ډېر دي.

بیا د ډبرو بر سېره پخسه کارول شوې ده.

سنگلاخ دره او معماري

.....

پخسه د نورو سيمو د اصولو پر بنسټ لوړه شوې چې د لمړي کتار (قطار) لوړوالی يې ۷۰ (اویاوو) سانتيو ته رسېږي.

د برجونو په دېوالونو کې ځېنې ساده او بسيطه نقشونه او تير کشونه هم په سترگو کېږي.

په لوړو کتارونو کې کوشنۍ کړکۍ هم ليدلۍ شوو.

دا برجونه ډېرې يې د وخت په تېرېدو او نه پاملرنې له کبله اوچتې برخې يې ويجاړې شوې دي.

يوه بنسټيز سبب يې هماغه کوشنۍ تيرې دي کوم د خاورو په ترکيب کې يې شتون لري، کوم چې د وربستونو په سبب د برجونو په ژر وړاندېدو کې مهمه برخه لري.

په ځينو نورو سيمو کې برجونه د کلا گانو تر څنگ او يا هم د کلا گانو په کونجو نو کې جوړ شوي او اوس مهال دا کلا گانې تشې دي.

د دې کلا گانو شاوخوا دېوالونه نرېدلي دي چې د خاورو په غونډيو اوښتي دي، خو د برجونو نښې نښانې اوس هم شتون لري.

دا برج لرونکي کلا گانې د غونډيو پر سرونو جوړې شوې او کېدای شي د پخواني شوروي هېواد په يرغل او تنظيمونو خپل منځي جگړو کې د جگړو له کبله ويجاړې شوې وي.

بيا ځينې نورې يې د خلکو کور پرېښودو او گاونډيو هېوادونو ته مهاجرت او بېرته نه ستنېدو له کبله ويجاړې شوې دي.

چې د ځينو کورونو د کړکۍ، دروازي او همدا راز د چتونو پوښښ لرگي او تختي د ځينو مغرضو کسانو له خوا چور او تالان شوې او د

سنگلاخ دره او معماري

.....

وربنتونو له کبله شربډلي او لوږډلي دي، خو دا ټول برجونه په پلانونو کې گرد يا دايروي کواره (قواره، شکل) لري.

ځينې دا برجونه د ننه خوا نه زينې لري او ځينې نور يې د کورنو د لمړي او دويم چټ نه، لار لري چې د جگړو او ترصد په وختونو کې، ترې کار اخيستل کېده.

د سنگلاخ درې يوه برج مخامخ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوه برج مخامخ انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ درې يوه برج اړخ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې يوه برج مخامخ انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ درې يوه برج شا (څټ) انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې يوه برج مخامخ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې يوه برج شا (څټ) انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوه برج مخامخ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوه برج د ننه خوا انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې يوه برج اړخ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوه برج اړخ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې يوه برج اړخ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوه برج ډبرو کار (سنگ کاری) انځور

د سنگلاخ درې یوه برج شا (څټ) انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوه برج د ننه خوا انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې يوه برج انځورونه

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې يوه برج اړخ انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

۲. بلندارونه

په ځينو ډبرو اوچتو غونډيو کې ځيني ډبريز ودانۍ تر ستر گو کېږي کومې چې يوازي د غره ډبرو څخه، جوړې شوې دي. دا ودانې په پلانونو کې مستطيل شکل لري او د ډبرو په منځ کې يې خټه کارول شوې ده.

دا ودانې د پخسې په سيستم جوړې شوې دي يانې د لاندينيو برخو سور يې تر پورتنيو برخو ډېر دی، جوړې شوي چې په لاندني انځورونو کې يې، په بني توگه ليدلای شوو.

مهمه خبره داده چې دباندې خواوو دېوالونه يې ليس (بنوی يا ۹۰ درجې) دی او د دېوالونو بر(سور، چيره يا سيور) يې د ننه خوا برېښودل شوي دي.

خو دا ودانې هم د نورو برجونو ودانيو په څېر ويجاړې شوې دي کوم کې چې اوس محال نه دروازه په سترگو کېږي او نه هم کړکۍ. همدا راز اوس دا بلندارونه هېڅ کوم پوښښ يا بامونه نه لري، يوازي دېوالونه يې مونږ کتلاي شوو.

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوه بلندار مخامخ انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ درې یوه بلندار کنج انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

۳. د اوارو سیمو استوګنې کورونه

د سنگلاخ درې اوارو سیمو کورونه هم د پخسو نه په یوه، دوو، درېیو او څلور پوړونو کې په سترګو کېږي. دا ودانۍ په لمړي یانې (یعنې) تهدابونو کې یې د غره ډبرې په دوو مرحلو یانې غرقې او کرسی کې، کارول شوي دي، مساله (مصالح) یې خټه ده، بیا د پاسه یې پرې پخسه کارول شوې، کومه چې د باندې خوا یې ښویه او چیره (وتې برخه) یې د ننه خوا پرېښودل شوې ده، چې ډبرې یې د خړوتو په سیمې کې شتون (موقعیت) لري. د اوارو سیمو استوګنو کورنو ځانګړتیاوې په لاندې ډول دي:

- ودانۍ کوڅو اړخ ته شتون (موقعیت) لري.
- د ننوتو دروازې یې پخوا ټولې د لرګیو وې، خو اوس ځینې یې په اوسپنیزو دروازو بدلي شوې دي.
- ودانیو ته په ننوتو سره زینه پیلېږي.
- په لمړۍ پوړ کې د باندې خوا کړکۍ نه لري، خوپه ځینو کورونو کې کومه کوشنۍ کړکۍ چې ډیره پورته شتون لري، په سترګو کېږي.
- کوڅو خواوو ته کړکۍ یوازې په دوېیمو او درېیمو پوړونو کې، تر سترګو کېږي.
- کړکۍ یې لوی، څلور اړخه او ساده دي کومې چې د سړو سیمو په ودانیو کې هم لیدلې شوو.
- کړکۍ ټولې د لرګیو او خلاصونکې برخ لري چې په کې ښیینه کارول شوې ده.

سنگلاخ دره او معماري

.....

- په دوېيمو او درېيمو پوړونو کې ځيني کورونه وتي يا وتلي برخي لري چې مونږ ورته بالکن، برنډه يا تراس وايو.
- په ځينو کورونو کې سراچې هم په سترگو کېږي.
- د ميلمه خونې ډېرې په دوېيمو او درېيمو پوړونو کې شتون لري.
- ډېری بالکونونه يا تراسونه د لرگيو کټارې لري چې په دوبي کې ترې د لويانو او ميلمنو د تفريح له پاره، ترې کار اخيستل کېږي.
- دېوالونه وروسته له پخسې نه په خټو (کاه گل) شوي دي.
- په ځينو کورونو خونو(کوټو) کې وروسته تر اخبره، سينگل او بيا سپينې شوې دي.
- ډيری کوټي ۳ په ۴ متروکې دي، پرته له مېلمه خونې.
- تشنابونه او حمامونه ډېری په لمړې پوړونو کې دي.
- په ځينو کورونو کې تشنابونه او حمامونه په دوېيم پوړ او د وداني په اړخ يا کنج کې شتون لري.
- د خونو لوړوالی تر درې مترو اوچت نه دي.
- د خونو پوښښونه ټول د لرگو يا چنارو ونو دستکونو څخه دي کوم چې په سيمې کې، په پراخه پيمانه کرل کېږي.
- د دستکو د پاسه بيا تختې کارېدلي او ورسته پرې خټه (غوره گل) اچول شوي دي، د غوره گل نه وروسته بيا خاوره (خشکي) او بيا اخبر(کاه گل) شوې دي.
- بامونه يې ټول اواره او د لرگي ناوې لري، کومې چې د کوڅې خواوو ته دي.

سنگلاخ دره او معماري

.....

- دا کورونو انگریونه (حوبلی) لري چې د ودانی څټ ته شتون لري، خو ځینې نور یې د کور اړخ باغ نه لاره لري او ځینې نورې یې بې انگره دي.

د سنگلاخ اوارو سیمو استوګنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگني یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ او اړو سیمو استوګنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگني یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگني یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنی یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماری

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگني یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگني یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگني یوه کور انځورونه

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سيمو استوگنې يوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د سنگلاخ اوارو سیمو استوگنې یوه کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

۴. د غرنيو سيمو کورونه

د دې سيمو کورونه مهم ټکي په لاندې ډول دي:

- کورونه وروسته له ډبرو کار (سنگ کاري) نه د پخسو دي.
- د کار مساله (مصالح) يې ټوله خټه ده.
- کورونه انگرڼونه (حوبلی) نه لري.
- کورونه د غونډيو په سرونو کې جوړ شوي دي.
- د کورنو خواوو ته، وداني د وابښو ساتلو او غوځلو له پاره په يوه پور کې جوړ شوي دي.
- مرستندويه خونې ياني غوځلي او وابښو خونې د ډبرو نه جوړې شوې دي.
- خونې يې داسې جوړې شوې چې د لمړي پور بام د دويم پور له پاره برنډه ده او همدا راز د دويم پور بام د درېيم پور له پاره تراس يا برنډه ده.
- پخواني کورونه ټول پخسه يې دي.
- اوسني کورونو کې پخې خبښتې کارول، رواج موندلای دی.
- په دې کورونو کې ځانگړي بالکونونه او تراسونه نه په سترگو کېږي.
- مېلمه خونې يې په دويمو پورونو کې دي.
- په لمړي پورونو کې کوڅې يا سرک ته لويې کړکۍ نه لري.
- تشابونه، حمامونه او پخلنځايونه يې په لمړيو پورونو کې جوړ شوي دي.
- بامونه يې اواره او د لرگيو ناوې لري.

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځورونه

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د غرنيو سيمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د غرنيو سيمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د غرنيو سيمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د غرنيو سيمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

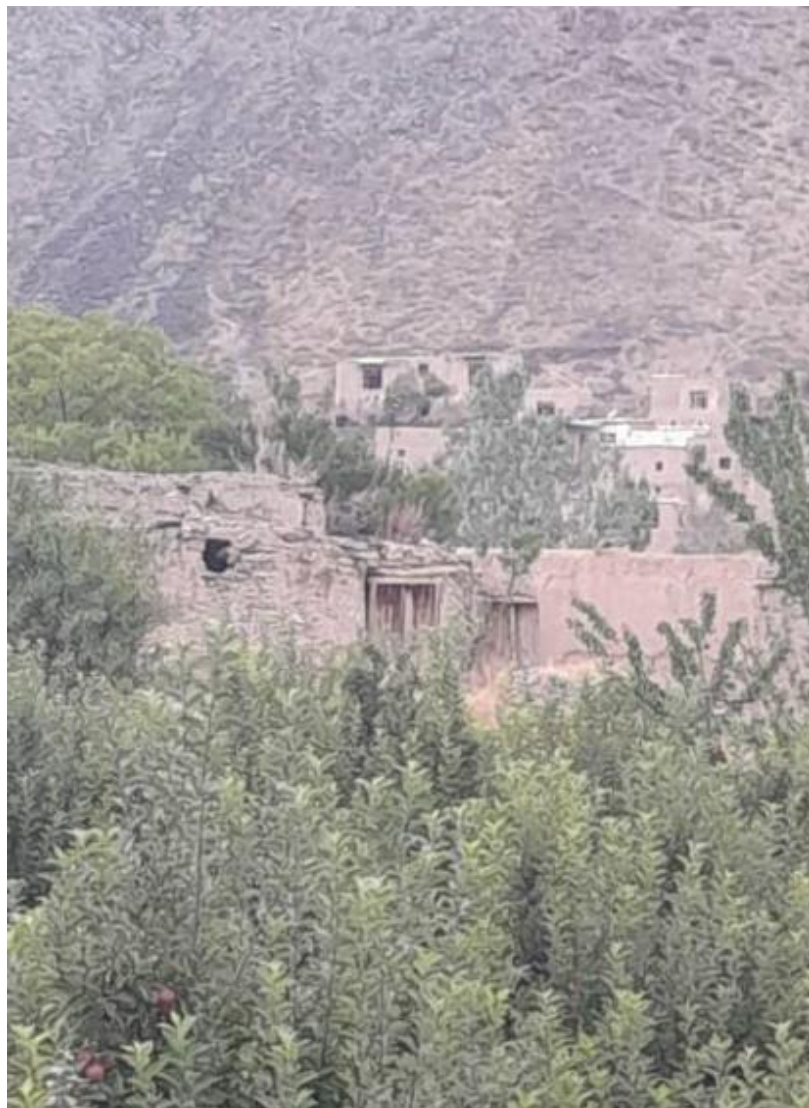
.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماری

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

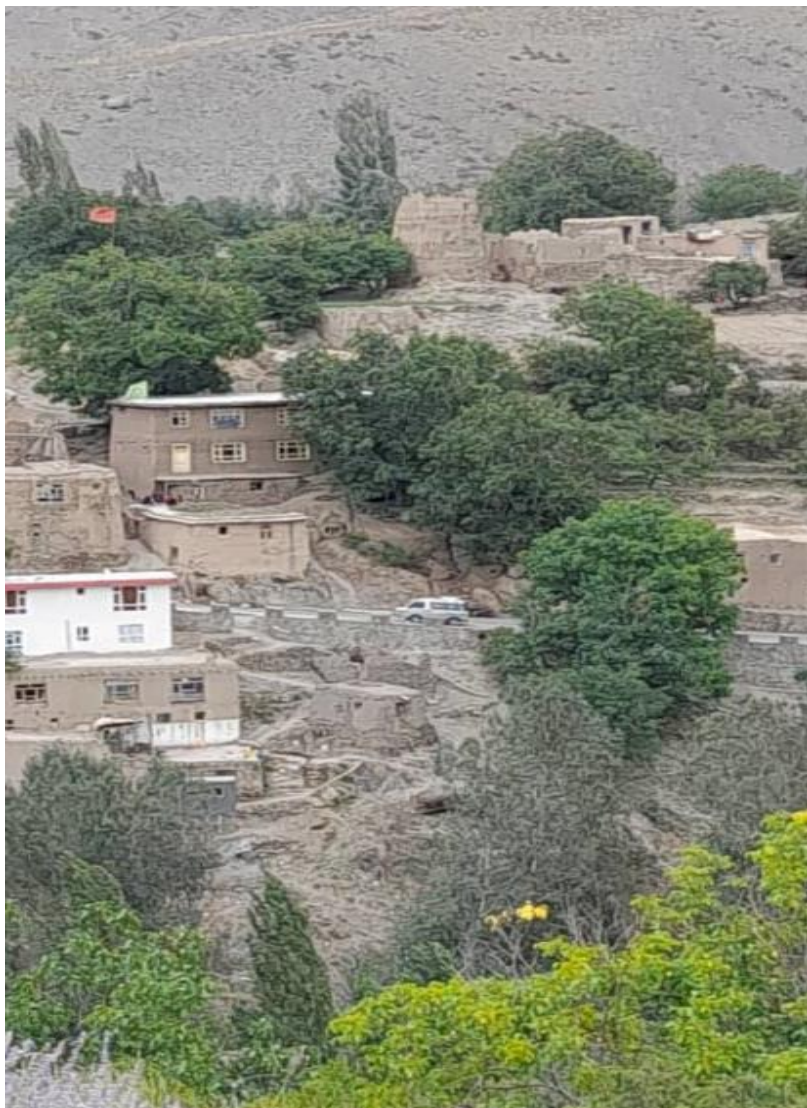
.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د غرنیو سیمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د غرنيو سيمو کورونو انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

۵. د اوارو سیمو سودا گریز- استوگني کورونه

په دې درې کې ځانگړی هتې (دوکانونه) او یا مارکېټونه شتون نه لري.

په ځینو ځایونو کې یې یوه کوشنې هتې شتون لري خو د خړوتو په سیمې کې چې ډېری یې پښتانه دي، ډېرې هتې شتون لري چې خلک ورته د خړوتو بازار وايي.

داسې بازار د سنگلاخ په نورو سیمو کې نه لیدل کېږي.

دا هتې ټولې د ودانیو په لمړیو پوړونو کې دي او مخه یې کوڅې یا سړک ته ده.

په دې بازار کې د سیمې ضروري شیان پلورل کېږي.

د دغو هتېو دروازی د لرګي او بیا ځینې نور یې د اوسپنو تختو او یا اوسپنیز څادر نه جوړې شوې دي.

د دې سیمې ودانیو ځانگړتیاوې په لاندې ډول دي:

- لمړۍ پوړ هتې یا دوکانونه
- دویم پوړ - د استوگني خونې
- درېیم پوړ - د میلمه خونې
- څلورم پوړ- تراس یا بام کوم چې د کالیو منځلو، کالیو وچولو، فرشونو وچولو، سبزیجاتو وچولو او استراحت له پاره کار اخیستل کېږي.
- کړکۍ یې اکثرآ لویې او د لرګیو څخه جوړې دي.
- دروازې یې اکثرآ د لرګیو مگر ځینې په کې د اوسپنو هم لیدل کېږي.

سنگلاخ دره او معماری

.....

- ودانی په یوه پور، دوو پوړونو او درېیو پوړونو کې شتون لري.

د اوارو سیمو سوداگریز- استوگنې کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د اوارو سیمو سوداگریز- استوگني کور انځورونه

سنگلاخ دره او معماري

.....

د اوارو سیمو سوداگریز- استوگني کور انځورونه

سنگلاخ دره او معماري

.....

د اوارو سیمو سوداگریز- استوگني کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د اوارو سیمو سوداگریز- استوگني کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د اوارو سیمو سوداگریز- استوگني کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

د اوارو سیمو سوداگریز- استوگني کور انځور

د اوارو سیمو سوداگریز- استوگني کور انځور

سنگلاخ دره او معماري

.....

سرچينه

- اطلاعاتي مالومات (معلومات) د گوگل سايت نه ژباړل شوي دي.
- معماري معلومات - د سترگو ليدلي حال.
- انځورونه په غورکي (تېلفون، موبایل) کې اخيستل شوي دي.

سنگلاخ دره او معماری

.....

د چاپ شویو کتابونو لېست

۱. معماری افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری
(بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلایی
(برای اساتید انستیتوت های تکنیکی و ساختمانی افغانستان)
۴. رسم تکنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
۵. رسم تکنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
۶. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهر و)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندی اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه / دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
۱۴. فرار از کشور- با تصاویر مستند
۱۵. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
۱۶. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا
۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)

سنگلاخ دره او معماري

.....

۱۹. منار جام - الهامی برای قطب منار
۲۰. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد سوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۲۱. جام یا کلیان (کلان)
۲۲. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
۲۳. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
۲۴. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
۲۵. چپر ته چې قانون نه شته (گپوډي د افغانستان په معمارۍ کې)
۲۶. مدرنه جوما تونه ،، پخوا او نن ،،
۲۷. هله جور کو (نی پخسه - مقاوم زلزله)
۲۸. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
۲۹. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
۳۰. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
۳۱. هنر و پیشه حکاکي - زرگری در مرادخانی
۳۲. هیچ (چهل داستان واقعی)
۳۳. معماری اصیل شهر کابل
- (تشریح مورخ ۱۷ ماه میزان سال ۱۴۰۱ پوهنتون پولی تخنیک
کابل)
۳۴. ۴۰- چهل
۳۵. مجنون او گلچین (پښتو ناول)
۳۶. در جستجو (ناول به زبان دری)
۳۷. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
۳۸. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خيرالله مخدوم

سنگلاخ دره او معماري

.....

- (جلد اول)
۳۹. برف ها آب ميشود
۴۰. رسم و تخنيک (گامی به سوی دنيای انجینری) جلد سوم
۴۱. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
۴۲. بودا بنکاري (پښتو ناول)
۴۳. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
۴۴. د اسلامي معمارۍ پيل
۴۵. حيوانات شوخ (ناول به زبان دری)
۴۶. مجموعه از دروس دينی مولوي صاحب خيرالله مخدوم
- (جلد دوم)
۴۷. د شپېلۍ مينه (مه ينه) په کچه گړۍ کې (پښتو ناول)
۴۸. حشمت خان د کلا معماري
۴۹. د افغان الک او آذري جلی مينه (پښتو ناول)
۵۰. د وچو بڼونه او پارکونو معماري
۵۱. د يوې بڼونکې مینان په يوه ټولگي کې (پښتو ناول)
۵۲. د ژرنده گړي ماما مينه (پښتو ناول)
۵۳. په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختگ
۵۴. شپنه ادې (پښتو ناول)
۵۵. بې زده کړې پوی (پښتو ناول)
۵۶. د مینې تاو (پښتو ناول)
۵۷. (BIM) په خپله ژبه - په نړۍ کې تر ټولو نوې او گړندۍ کړنلاره د معمارانو او انجینرانو (انجینرانو) له پاره
۵۸. مجموعه از دروس دينی مولوي صاحب خيرالله مخدوم
- (جلد سوم)
۵۹. سيدو او عيدو - د کوشنيوالي خواره ملگري (پښتو ناول)

سنگلاخ دره او معماري

.....

۶۰. د یوې میاشتې **ناوې** (پښتو ناول)
۶۱. دڅاڅکو هار (د یوه سړی لنډې کیسې)
۶۲. د کابل ښار اصلي معماري (مراد خانۍ)
۶۳. کوشنۍ سوداگره (پښتو ناول)
۶۴. د کابل ښار معماري - **بي بي مهر**
۶۵. سرغندوی (ناب، مشهور) پوږي
۶۶. دارونکی سېلاب (پښتو ناول)
۶۷. خواریکښ قاضي (پښتو ناول)
۶۸. د پخوانیو جوماتونو **توپیر** د نن سره
۶۹. د مور **وژونکی (قاتل)**، (پښتو ناول)
۷۰. د مور مېړه (پښتو ناول)
۷۱. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد چهارم)
۷۲. لېونی **ملا** (پښتو ناول)
۷۳. **خوان شهید** (پښتو ناول)
۷۴. **توده برستن** (پښتو ناول)
۷۵. نورک اکا (پښتو ناول)
۷۶. غریبک (پښتو ناول)
۷۷. د ژوند **خوږې** او **ترڅې** (پښتو ناول)
۷۸. الماء [دیارلس کلنه فلسطینی انجلی تر نږدې ودانۍ (پښتو ناول)]
۷۹. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد پنجم)
۸۰. ادبي لېنتې / چوب ادبی
۸۱. د ښاروالۍ کاریگر (پښتو ناول)
۸۲. د خاورو لاندې ښار (د عینک مسو کان ته څېرمه)
۸۳. شهرۍ زیر خاک (نزدیک معدن مس عینک)

سنگلاخ دره او معماري

.....

ساختمان های کانتینری	۸۴.
کانتینري ودانی	۸۵.
Architecture of Buddhist temple in Kabul city	۸۶.
بنکلي هوسی (پښتو کیسه)	۸۷.
خړه بیزو (پښتو کیسه)	۸۸.
سور تنور (پښتو ناول)	۸۹.
سپین کارغه (پښتو داستان)	۹۰.
لېونی لېوه (پښتو داستان)	۹۱.
بندي مرغه (پښتو داستان)	۹۲.
بي وخته سېلاب (پښتو ناول)	۹۳.
ملا نصرالدین سره د دوکي پایله (پښتو ناول)	۹۴.
د پوی بهلول غوره پرېکړه (پښتو داستان)	۹۵.
د کابل ښار لمړي گمرک اداري ودانی معماري	۹۶.
ناکامه مینه (پښتو ناول)	۹۷.
سنگلاخ دره او معماري	۹۸.

سنگلاخ دره او معماری

.....

د کار لاندې کتابونو لېست

۱. هنر خطاطی و میناتورۍ در مراد خانی
۲. هنر کللی در مرادخانی
۳. بی وخته باران
۴. د ژوند پای

سنگلاخ دره او معماري

.....

د امکان او وخت په صورت کې

۱. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
۲. تاریخ معماری افغانستان
۳. حویلی های آسمان خراش
۴. ارتباط گذشته، حال و آینده در معماری
۵. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
۶. شیطان چراغ
۷. خاطره ها

Sanglakh Valley and Architecture

Written by: Architect PHD Hashmatullah Atmar

Date: March- April / 2028

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library